

Del turó de Montgat a Castelló de la Plana

JORDI MIR

Lingüista, estudiós de Pompeu Fabra

EN EL PROCÉS DE DEIXONDIMENT NACIONAL que es va produir arran de la Renaixença en tots els àmbits de la societat catalana hi ha dos factors que, per la seva trajectòria pràcticament paral·lela en el temps i en la intenció, han esdevingut transcendentals a l'hora d'atjar la flama que ha permès no solament mantenir viva sinó refermar la nostra identitat. Són el redreçament de la llengua, que es va anar forjant lentament però profunda a partir de la darrera del segle XIX, i l'eclosió de l'excursionisme, que té l'origen simbòlic en una data i un lloc precisos –el dia 26 de novembre del 1876 i el turó de Montgat– amb la decisió de crear l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques.

Aquests moviments, nascuts independentment i que, per tant, podien fer creure que anirien per camins diferents, ben aviat es va veure que coincidirien en una complementarietat total. L'assumpció de la llengua com a fet bàsic de la nostra personalitat ens duia a refermar la consciència de comunitat amb entitat pròpia, mentre que l'excursionisme ens avivava el sentit d'arrelament a la terra, de pertinença a un país i, en definitiva, de lligam als orígens.

No és, doncs, estrany, que les accions i les voluntats anessin juntes des del primer moment tant al Principat com al País Valencià. Els màxims propulsors de l'ennobliment de la llengua es van adscriure de ple a l'esperit de l'excursionisme –com a exemple ben significatiu només cal dir que Pompeu Fabra el 22 d'octubre del 1891 ja signava una proposta de soci del Centre Excursionista de Catalunya avalada per Joaquim Casas-Carbó i Jaume Massó i Torrents–

i les entitats excursionistes que anaven sorgint no dubtaven ni un moment a considerar la llengua catalana com a pròpia en tots els àmbits de la seva vida social.

El 1878 amb *L'Excursionista*, butlletí de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, i els subsegüents volums de memòries d'aquesta entitat barcelonina, i el 1880 amb *l'Album històric, pintoresch y monumental de Lleyda y sa provincia* de Josep Pleyan de Porta, promotor i ànima de l'Associació Excursionista Ilerdanesa, primera entitat de fora de l'àmbit barceloní, l'excursionisme ja deixava ben clar aquest principi. Un principi que també va aplicar a consciència en els actes públics de tot ordre –assemblees, sessions socials o culturals, etc.–, com ho demostren les mítiques conferències dutes a terme al Centre Excursionista de Catalunya sobre la reforma lingüística de *L'Avenç* la tardor del 1891, quan en aquest tipus d'actes acadèmics era insòlit l'ús de la nostra llengua tant en cercles oficials com privats. I encara més. El fet que fessin constar d'una manera manifesta als estatuts o reglaments que el català era la seva llengua oficial acabava de fer patent la intencionalitat que les inspirava.

És lògic, doncs, que en l'exercici d'aquestes dues *dèries* hi hagi moltes coincidències d'ordre personal. Des de Jacint Verdaguer a Joan Coromines, per dir només dos noms ben diferents en el temps i en l'objectiu final de la seva intenció investigadora, són nombrosos els lingüistes que s'han immegit en l'excursionisme i raríssims els excursionistes de soca-rel que no s'hagin sentit atrets per la problemàtica de la llengua. Una mostra singular d'aquesta voluntat comuna és el fet que els uns i els altres han sabut i volgut veure sempre com a límits naturals del seu camp d'acció la integritat de l'àrea lingüística, sense tenir en compte les diverses fronteres arbitràries i premeditadament perverses que ens han imposat, amb les quals topem des del Camp

d'Elx fins al Capcir i des del massís del Turbó fins a l'algueresa cova de Neptú.

La completíssima guia de les comarques de la Catalunya Nord que Cèsar August Torras va publicar el 1919, les excavacions realitzades per Pere Bosch i Gimpera al poblat ibèric de Calaceit la segona dècada del segle passat i la coneguda anada a Poblet i Santes Creus compartida per membres rellevants de Lo Rat Penat amb d'altres del Principat i de les Illes, són uns exemples només espigolats però prou significatius d'aquesta concepció.

Durant el primer terç del segle passat l'excursionisme es va anar implantant arreu de les terres de parla catalana sempre responent a l'esperit inicial, mentre la proposta d'una llengua moderna i normalitzada impulsada per l'Institut d'Estudis Catalans sota el guiatge de Pompeu Fabra també anava guanyant terreny implacablement, tot i la contumàcia d'alguns focus reaccionaris a acceptar-ne la unitat. La mancança més preocupant en aquest camp era, sens dubte, la resistència que hi feien alguns sectors del País Valencià, fet que entorpia la desitjable integració d'aquesta àrea lingüística al projecte comú de normalització de la llengua. Aquesta qüestió havia estat abordada en més d'una ocasió i des de diversos angles, però no s'acabava de reeixir a resoldre-la.

Finalment, els fets menaren a la raó i el 21 de desembre del 1932 es reuniren a Castelló de la Plana catorze institucions culturals i seixanta-un intel·lectuals per signar el document conegut com a Normes de Castelló que, de fet, era l'acceptació de les Normes de l'IEC del 1913 amb lleus retocs per tal de satisfer les reticències dels qui fins aleshores hi havien posat entrebancs. Cal fer esment que entre les entitats concurrents es van aplegar les que havien fet més oposició a la iniciativa i que un dels signants que més va contribuir a l'èxit de l'operació va ser Gaetà Huguet i Segarra,

líder del valencianisme polític i que justament va ser promotor del Centre Excursionista Castellonenc. Es pot ben dir, doncs, que la signatura de les Normes de Castelló va representar, per complaença dels qui més hi havien lluitat, el triomf de la legítima tesi unitària.

Aquest fet que bé podem qualificar d'històric s'esdevenia quan encara no feia quatre mesos que havia estat aprovat l'Estatut de Catalunya i un que havia vist la llum el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra. L'horitzó de la Pàtria s'il·luminava i tant el procés de restauració de la llengua com el moviment excursionista podien estar orgullosos d'haver col·laborat eficaçment, amb esforços sempre coincidents, a aquella esperança naixent de recuperació nacional.

Allò que no es podia sospitar és que d'una manera tan immediata ens hauríem d'enfrontar a una travessia d'un desert de quaranta anys en què l'impuls engendrat per aquella voluntat encara hauria de complir una missió importantíssima, com fou la de col·laborar a mantenir viu el caliu d'una flama que els enemics de sempre maldaven per apagar. Ara es pot dir sense reserves que la força d'una llengua normalitzada –amb el baluard que va representar el *Diccionari* que Fabra premonitòriament es va obstinar a enllestir– i la tasca sovint arriscada que van desenvolupar les entitats excursionistes –no és pas casual que, entre altres accions de caire cultural, fossin les primeres a organitzar curssets de català– van ser dos dels pilars que, ja des de la immediata postguerra, més van contribuir a tornar a desvetllar en la nostra societat l'afany de recuperar la identitat.

Avui, quan ens disposem a commemorar amb il·lusió els setanta-cinc anys de les faustes Normes de Castelló i del providencial *Diccionari* de Fabra, podem estar satisfets de la trajectòria que ens ha permès d'arribar a aquesta

efemèride. El prestigi i la unitat de la llengua són uns fets acceptats per la comunitat científica mundial i la consciència de col·lectivitat va prenent cos en el conjunt de la societat catalanoparlant. La projecció acadèmica de l'IEC per tot l'àmbit lingüístic i la iniciativa ben consolidada de la celebració anual de l'Aplec Excursionista dels Països Catalans, que ja ha superat la trentena d'edicions, en són, en aspectes ben diferents però, una vegada més, complementaris, una realitat ben falaguera.

El binomi llengua-excursionisme es pot mostrar satisfet, doncs, de figurar en un lloc preferent entre els factors que ens han d'encoratjar a continuar resistint les gropades amb què, sistemàticament, ens assetgen els qui ens voldrien anorrear.

Excursionisme, Unió Excursionista de Catalunya, núm. 342, gener-febrer de 2008, pp. 28-30.